

Konkurences padome

Brīvības iela 55, Rīga, LV-1010, tālr. 67282865, fakss 67242141, e-pasts konkurence@kp.gov.lv, www.kp.gov.lv

Rīgā

19.07.2017. Nr.5-17/871

Uz 25.05.2017. Nr.jt-052502

Uz 11.05.2017. Nr.jt-051103

Latvijas tirgotāju asociācijai

Par kases aparātu sertificēšanu un tirdzniecību

Konkurences padomē (turpmāk – KP) tika saņemti Latvijas Tirgotāju asociācijas (turpmāk – LTA) iesniegumi (turpmāk – Iesniegumi) saistībā ar iespējamu monopola situāciju jaunajām normatīvo aktu prasībām atbilstošu kases aparātu tirdzniecībā un augstajām cenām kases aparātu sertificēšanas jomā.

LTA norāda uz Ministru kabineta (turpmāk – MK) 2014.gada 11.februāra noteikumu Nr.95 „Noteikumi par nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu tehniskajām prasībām” (turpmāk – Noteikumi Nr.95) 74.punktu, kas nosaka, ka no 2017.gada 1.janvāra uzņēmēji drīkst reģistrēt un lietot tikai jaunajām tehniskajām prasībām atbilstošus kases aparātus. Savukārt uzņēmējiem jāiegādājas kases aparāti, nezinot, vai tos būs iespējams pielāgot jaunajām tehniskajām prasībām līdz 2017.gada 1.jūlijam, kā to paredz MK 2014.gada 11.februāra noteikumu Nr.96 “Nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu lietošanas kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr.96) 141.³ punkts. 2017.gada 28.aprīlī tika reģistrēti pirmie 4 kases aparātu etalonmodeļi, kurus piedāvā tikai SIA “Computer Hardware Design” (turpmāk – CHD). Savukārt 2017.gada 3.maija grozījumi paredzēja papildināt Noteikumus Nr.96 ar jaunu 141.⁸ punkta 1.apakšpunktu, nosakot, ka lietošanā esošus kases aparātus, hibrīda kases aparātus, kases sistēmas, specializētās ierīces un iekārtas (turpmāk – EKA), kurām ir uzsākta atbilstības pārbaude vai izsniegts apliecinājums par atbilstību Noteikumiem Nr.95, atļauts lietot ne ilgāk kā vienu mēnesi no šī apliecinājuma izsniegšanas dienas. Līdz ar to uzņēmējiem ir jāiegādājas jaunie kases aparāti no CHD, nodrošinot CHD monopolstāvokli un iespēju tikt pie ievērojamas peļņas, savukārt citiem uzņēmumiem kļūst bezjēdzīgi iesaistīties kases aparātu tirgū, ņemot vērā viena mēneša termiņu EKA nomainībai.

Vienlaikus, atbilstoši LTA norādītajam, šobrīd ir reģistrētas tikai 2 EKA atbilstības pārbaudes institūcijas – SIA “KPMG Baltics” (turpmāk – KPMG) un SIA “Ernst & Young Baltic” (turpmāk – EY), kurām vienīgajām ir tiesības sertificēt jaunus EKA modeļus, kā arī noteikt esošo EKA atbilstību jaunajām tehniskajām prasībām. Jauna kases aparāta modeļa sertifikācijas izmaksas mērāms no 15 000 līdz pat 30 000 euro. Tas kavē jaunu kases aparātu ienākšanu Latvijas tirgū, un nostāda grūtā situācijā Latvijas tirgotājus, kuriem Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk – VID) spiež līdz 2017.gada 1.jūlijam nomainīt to rīcībā esošos EKA. Pastāv bažas, ka KPMG un EY starpā varētu būt nelikumīgas vienošanās par augstām izmaksām.

Ņemot vērā minēto, LTA lūdz KP izvērtēt, vai:

- 1) esošajā kases aparātu sertificēšanas jomā pastāvot vien divām atbilstības pārbaudes institūcijām (KPMG un EY) nepastāvot konkurences pārkāpumi un aizliegtas vienošanās;
- 2) ar normatīvo aktu grozījumiem īsā EKA nomainīšanas termiņa dēļ ir radīts CHD monopolstāvoklis EKA ražošanas un tirdzniecības jomā.

Izvērtējot Iesniegumos norādīto, papildus no VID, KPMG, EY, atsevišķiem EKA ražotājiem, apkalpojošiem dienestiem un tirgotājiem iegūto informāciju, KP vērš uzmanību uz turpmāk minētiem apsvērumiem.

Par pārmērīgi augstajām EKA modeļu sertifikācijas izmaksām un iespējamu aizliegtu vienošanos.

Izvērtējot informāciju, kas iegūta no KPMG un EY konstatējams, ka to sniegtā EKA sertificēšanas pakalpojuma cenas veidošanās mehānisms abām kases aparātu atbilstības novērtēšanas institūcijām ir principiāli atšķirīgs – vienai institūcijai ir noteikta fiksēta maksa, savukārt otrai – atkarībā no patērētajām darba stundām. Atšķirīga loma un ietekme ir līdz ar to arī dažādiem cenu veidojošiem mainīgiem faktoriem, piemēram, kases aparātā ievietotās programmatūras sarežģītība, laika resurss, darbaspēka resurss, klienta iesniegto dokumentu kvalitāte un piemērotība sertifikācijas procesam. Lai gan KPMG un EY piemērotās cenas par EKA pārbaudi ir caurspīdīgas un uz vienādiem noteikumiem pieejamas visiem klientiem, katra sabiedrība piemēro arī individuāli izveidotu atlaižu sistēmu atkarībā no katra klienta sertificējamo EKA modeļu skaita, to tehniskās līdzības un citiem konkrētās sabiedrības noteiktiem kritērijiem. Par pastāvošo cenu konkurenci starp KPMG un EY liecina arī CHD norādītais, ka tā izvēlējusies sev piemērotāko atbilstības pārbaudes institūciju, pamatojoties tieši uz izdevīgāko piedāvājumu cenas ziņā. Pārbaudot iesniegumā norādīto un KPMG un EY sniegto informāciju, nav identificēts neviens gadījums, kad cena par jauna kases aparātā sertifikāciju sasniegtu 15 000 EUR līdz 30 000 EUR. Atkarībā no atbilstības pārbaudes institūcijas, sniegtā pakalpojuma sarežģītības, konkrētās iekārtas un laiktelpības (laika patēriņa), cena (maksa) par EKA atbilstības pārbaudi noteikta aptuveni no 2000 EUR specializētajām ierīcēm (piemēram, konfekšu automātiem) līdz 10 000 EUR (kases sistēmām). Līdz ar to, KP ieskatā, pastāv atbilstības pārbaudes pakalpojumu cenu diferenciacija un nav saskatāmas pazīmes, kas norādītu uz cenu pārmērības pastāvēšanu šiem pakalpojumiem.

Iepazīstoties ar Noteikumu Nr.96 123. un 124.punktā noteiktajām prasībām atbilstības pārbaudes institūciju reģistrācijai, nav konstatējamas konkurenci nesamērīgi ierobežojošas prasības. Gan pirms, gan pēc Noteikumu Nr.95 un Nr.96 pieņemšanas VID un sociālie partneri vairākkārt apsprieda šo noteikumu prasības, kas, ievērojot saņemtos ierosinājumus, arī tika koriģētas. Tas attiecas arī uz EKA lietošanas uzsākšanas termiņu.

EKA atbilstības pārbaude ir sarežģīts process, kura laikā, tostarp, jāizmanto specifiskas programmas un standarti, atbilstības pārbaudes institūcijai jābūt atbilstoši kvalificētiem darbiniekiem. VID ir paskaidrojusi, ka no saņemtajiem 10 pieteikumiem par atbilstības pārbaudes institūcijas statusa iegūšanu tikai divi uzņēmumi (KPMG un EY) atbilda normatīvajos aktos noteiktajām prasībām un tika reģistrēti kā atbilstības pārbaudes institūcijas. Citi uzņēmumi šo pakalpojumu sniegšanai nekvalificējās, jo to darba ņēmēju mēneša vidējie darba ienākumi bija mazāki par darba ņēmēju vidējiem ienākumiem nozarē (neatbilstība Noteikumu Nr.96 121.³ punkta 4.apakšpunkta prasībām) un netika iesniegta informācija un pierādījumi par spēju nodrošināt atbilstības pārbaudes procesu tā visaptveroša apraksta vai metodoloģijas veidā, no kā VID varētu secināt par spēju nodrošināt atbilstības pārbaudi visiem EKA modeļiem, modifikācijām un programmatūras versijām (neatbilstība Noteikumu Nr.96 123.4.apakšpunkta prasībām). Kā iemesls esošajam atbilstības pārbaudes institūciju skaitam norādīts arī uz Latvijas EKA tirgus lielumu, ierobežoto pieprasījumu un atdevi no šī pakalpojuma sniegšanas. Tā EY kā pamata iemeslu šī pakalpojuma sniegšanas uzsākšanai norādīja tieši uz piedāvājuma klāsta paplašināšanu, lai efektīvi konkurētu ar savu tiešo konkurentu, nevis uz šī pakalpojuma sniegšanas prognozējamo rentabilitāti.

Līdz ar to, izvērtējot iegūto informāciju, KP nesaskata pazīmes, kas liecinātu par konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformāciju kases aparātu atbilstības pārbaudes institūciju starpā.

Par CHD iespējamo monopolstāvokli EKA ražošanas un izplatīšanas jomā.

Saskaņā ar VID norādīto un publiskojamu datu bāzē “KA ar elektronisko kontrollenti”¹ pieejamo informāciju (uz 2017.gada 18.jūliju) atbilstoši Noteikumiem Nr.96 ir reģistrēti ne tikai LTA norādītā ražotāja CHD 6 modeļi un to modifikācijas (CHD 2050 3.62.0, CHD 3030 3.62.1, CHD 3050 3.62.0, CHD 3050U 3.62.0, CHD 3850 3.62.0 un CHD 7 3.62.0), bet arī EKA modeļi “SENTO LAN-E 1” (no 2017.gada 6.jūnija) un “DAISY PERFECT M 1.02LV” (no 2017.gada 14.jūlija). Tātad pašlaik jau ir reģistrēti 3 dažādu EKA ražotāju izgatavoti pavisam 8 EKA modeļi (modifikācijas). VID sniedzis informāciju, ka drīzumā tirgū varētu būt pieejami arī citu ražotāju (ne tikai CHD un SENTO) EKA etalonmodeļi, kuri šobrīd atrodas sertifikācijas (atbilstības pārbaudes) procesā – 1 kases aparāts ar fiskālo atmiņas moduli un 2 kases aparāti ar elektronisko kontrollenti bez fiskālās atmiņas moduļa. Līdz ar to nav pamatotas bažas par CHD monopolstāvokli EKA iekārtu ražošanas un izplatīšanas jomā.

KP iegūtā informācija par cenu izmaiņām CHD EKA modeļiem, kuriem veikta atbilstības pārbaude, liecina par nelielu pieaugumu 15% robežās, kas pamatā saistīts ar veiktajiem ieguldījumiem EKA programmatūras uzlabošanā, ievērojot jaunās normatīvo aktu prasības. Tajā pašā laikā ražotājs norādījis, ka EKA iekārtu gala cenas var ietekmēt arī EKA lietotāju un EKA izplatītāju (apkalpojošo dienestu) iepriekšējā sadarbība, piemēram, ilgstošas sadarbības gadījumā EKA lietotājiem var tikt piešķirtas apjoma vai lojalitātes atlaides.

Līdz ar to KP nesaskata pazīmes, kas liecinātu par konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformāciju kases aparātu izplatīšanas jomā.

Tajā pašā laikā, lai veicinātu normatīvo aktu prasībām atbilstošu EKA ieviešanu, EKA lietotāji aktīvāk varētu mudināt (aicināt) savus sadarbības partnerus – EKA izplatītājus (ražotājus) un apkalpojošos dienestus – no kuriem tieši ir atkarīga efektīva lietošanā esošo EKA modeļu atbilstības pārbaude, veikt visus iespējamus pasākumus, lai iespējami savlaicīgi nodrošinātu jaunajām prasībām atbilstošu EKA pieejamību vai jau lietošanā esošo EKA pielāgošanu (atbilstību) jaunajām prasībām, kas būtu ekonomiski lietderīgi attiecībā uz 63% no reģistrētajiem EKA². Šai sakarā LTA biedri varētu izmantot kooperācijas iespējas, vienojoties par vairākiem biedriem piemērotākā EKA modeļa virzīšanu atbilstības pārbaudei, radot prognozējamu pieprasījumu pēc konkrētā EKA modeļa. Tāpat EKA lietotāji, kur tas ir tehniski iespējams (piemēram, saistībā ar nepieciešamību saslēgt EKA iekārtu ar datoru) un finansiāli lietderīgi, varētu pieteikt sertificēšanai atsevišķas EKA komponentes (piemēram, fiskālos atmiņas blokus), tādējādi paātrinot kopējo visas EKA sistēmas sertifikācijas procesa norisi.

Par jaunajām prasībām atbilstošu EKA ieviešanas termiņu.

Atbilstoši VID sniegtajai informācijai, ievērojot, ka esošās kases aparātu vai kases sistēmu prasības nenodrošināja saglabāto datu integritāti (nemainību), pieļāva iespēju šos datus neatgriezeniski dzēst un manipulēt ar patieso informāciju par gūtajiem ieņēmumiem, tādējādi izvairoties vai ievērojami samazinot valsts budžetā maksājamo nodokļu summu un nelegāli iegūtos līdzekļus izmantojot “aplokšņu algām”, radās nepieciešamība pēc stingrākām tehniskajām prasībām kases aparātu un kases sistēmu programmatūrai.³ Noteikumi Nr.95 un Noteikumi Nr.96 noteica jaunas stingrākas EKA tehniskās un lietošanas kārtības prasības, aizstājot pastāvošās un novecojušās prasības, kas netika būtiski mainītas kopš 2003.gada.

Kā paskaidroja VID un norādīts Noteikumu Nr.95 un 96 anotācijās, šo noteikumu izstrādē aktīvi piedalījās nevalstiskās organizācijas (NVO), t.sk. arī LTA, ar kurām noteikumi tika saskaņoti. Arī pēc šo noteikumu pieņemšanas, to ieviešanas procesā, NVO tika pastāvīgi uzklaustas un noteikumi precizēti atbilstoši iesniegtajiem priekšlikumiem. Tā rezultātā

¹ https://www6.vid.gov.lv/VID_PDB/KA/AII/990000010

² Atbilstoši VID veiktajai apkalpojošo dienestu aptaujas laikā sniegtajai informācijai

³ Sk. arī MK noteikumu projekta „Noteikumi par nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu tehniskajām prasībām” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (Noteikumu Nr.95 anotāciju)

2015.gada 30.decembrī stājās spēkā grozījumi, ar kuriem, citastarp, tika pagarināts jaunajām prasībām atbilstošu EKA lietošanas uzsākšanas termiņš, ņemot vērā sociālo partneru izteiktos viedokļus. Turklāt minētais termiņš ir ticis pagarināts vairākkārt – no sākotnēji noteiktā 2015.gada 1.janvāra tas tika pagarināts līdz 2017.gada 1.janvārim ar pārejas periodu atbilstības pārbažu veikšanai līdz 2017.gada 1.jūlijam. VID ieskatā, tieši šī termiņa pagarināšana arī varētu būt viens no iemesliem, kāpēc EKA netika savlaicīgi iesniegtas atbilstības pārbaudes veikšanai.

Līdz ar to normatīvo aktu jaunās prasības un to ieviešanas termiņi bija zināmi ievērojamu laika periodu iepriekš. Savukārt attiecībā uz gadījumiem, kad nav konstatējama EKA lietotāja (nodokļu maksātāja) vaina un pastāv objektīvi, no EKA lietotāja gribas un rīcības neatkarīgi apstākļi, kuru dēļ jaunajām normatīvo aktu prasībām atbilstoša EKA izmantošana nav vēl uzsākta, VID ir publiski paziņojis, ka *“[...] tā kā sertifikācijas process joprojām aktīvi turpinās, VID jauno iekārtu nomaiņas procesā ievēros “Konsultē vispirms” principu un ar izpratni izturēsies, sniegs atbalstu un konsultēs tos komersantus, kuru kases aparātu un sistēmu modeļiem atbilstības pārbaude vēl tikai tiek veikta”*.⁴

Ievērojot iepriekš minēto, uz normatīvo aktu jaunu prasību ieviešanas procesā visu iesaistīto godprātīgas rīcības un savstarpējās sadarbības pamatiem ir panākams arī sasniedzamais rezultāts – godīgas konkurences vide.

Ar cieņu

priekšsēdētāja p.i.

J.Račko

⁴ VID: Jaunie kases aparātu modeļi palīdzēs cīnīties ar ēnu ekonomiku restorānu nozarē.

<http://bnn.lv/vid-jaunie-kases-apatu-modeļi-palīdzes-cinities-ar-enu-ekonomiku-restoranu-nozare-236705>